

GÜNEY OSETYA YENİLGİSİ SONRASI GÜRCİSTAN İÇ SİYASETİ: SAAKAŞVİLİ'NİN AYAKTA KALMA BAŞARISI

GEORGIAN DOMESTIC POLITICS AFTER THE SOUTH OSSETIAN WAR: THE CONSOLIDATION OF SAAKASHVILI'S POWER

Gülşen AYDIN *

ÖZET

Bu makalede 2008 Güney Osetya yenilgisini Gül Devrimi ile devlet başkanlığı koltuğuna geçen Mihail Saakaşvili'yi hangi açılardan zor durumda bıraktığı ve Gürcü liderin ülkenin iç ve dış dinamikleri nasıl lehine çevirip yerini koruduğunu incelenmiştir. Makale, Rusya'nın Güney Osetya ve Abazya'yı tanınmasıyla, Saakaşvili'nin ülkesinin toprak bütünlüğünü sağlama sözünü yerine getiremeyen ve tedbirsiz politikalarıyla ülkesini kaybedeceği bir savaşa sürükleyen lider konumuna düştüğüne dikkat çekmiştir. Aynı zamanda savaşın getirdiği ekonomik kayıplar ve yıkımın, elverişli ortamdan yararlanan muhalefetin atağa geçmesinin ve Batı dünyasında itibar kaybının Saakaşvili'ye zor zamanlar yaşattığını ortaya konulmuştur. Makale daha sonra Saakaşvili'nin aldığı bu darbelerle nasıl yok olmak yerine daha da güçlendiğine ışık tutmuştur. Gürcü halkının Saakaşvili yerine Rusya'yı savaşın asıl sorumlusu olarak görmesinin Gürcü liderin arkasındaki halk desteğinin sürmesinde önemli rol oynadığına dikkat çekilmiştir. Savaşın getirdiği ekonomik kayıplar özellikle muhalefet tarafından sık sık gündeme taşınsa da, halkın Gül Devrimi sonrasında hayat standartlarındaki iyileşmeyi göz önüne alarak iktidarı desteklemeye devam ettiği tartışılmıştır. Muhalefetin Rusya'ya yaklaşmasının ve kapsamlı bir programdan yoksun oluşunun da Gürcü toplumunu Saakaşvili'yi desteklemeye devam etmeye sevk ettiği belirtilmiştir. Ayrıca, Batılı devletlerin de Batı yanlısı tavrı ve zamanla daha kontrollü davranmayı öğrenmesi nedeniyle Saakaşvili'yi muhalefete yeğ tuttuğu vurgulanmıştır. Sonuç olarak tüm bu nedenlerin genel seçim havası içinde geçen yerel seçimlerde Saakaşvili'ni partisinin zaferini hazırladığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güney Osetya Savaşı, Gül Devrimi, Mihail Saakaşvili, Gürcü Muhalefeti, ABD, Rusya.

ABSTRACT

This article examines how the South Ossetian defeat put Saakashvili, who came to power as a result of the Rose Revolution in 2003, on the spot and how the Georgian leader managed to survive by changing the dynamics inside and outside to his advantage. The article draws attention to the fact that Saakashvili came to be viewed as a leader who failed to meet his promise of restoring territorial integrity and dragged his country to a war it was doomed to lose. It also explains how economic losses and destruction created by the war, the opposition attacks and loss of prestige in the West caused Saakashvili to have hard times. Following, the article sheds light on how these difficulties served to strengthen Saakashvili instead of destroying him. It is emphasized that since the Georgian society blamed Russia rather than Saakashvili for the war, it continued to support the Georgian leader. Moreover, it also argues that the Georgian society continued to back Saakashvili because of the

* Dr., Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.
E-posta: gulsenaydin@atauni.edu.tr.

improvement in the standard of living in the post-Rose Revolution period although the opposition tried to draw attention to the economic losses created by the war. The article also draws attention to the fact that since the Georgian opposition lacked a comprehensive program and approached Russia after the defeat, the Georgian people continued to support Saakashvili. Moreover, it is also emphasized that the West also preferred Saakashvili's for the opposition due to his pro-Western stance. As a concluding remark, the article argues that all these reasons served to the victory of Saakashvili in the local elections in May 2010 which took the form of parliamentary elections.

Key Words: South Ossetian War, Rose Revolution, Mikhail Saakashvili, Georgian Opposition, USA, Russian Federation.

GİRİŞ

Ağustos 2008 Güney Osetya Savaşında Gürcistan'ın yenilgiye uğraması Gül Devrimi ile işbaşına geçen Gürcü Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili'yi çok zor durumda bıraktı. Yenilgi sonrasında Saakaşvili, içinde bulunduğu çaresizliği gözler önüne seren ve güçlü lider imajını yerle bir eden görüntülerle medyada yer aldı. Saakaşvili, Güney Osetya sınırındaki Gori kentini ziyareti sırasında üstünden uçan uçaklar nedeniyle paniğe kapılıp yere düşüyor, bir televizyon röportajı öncesinde Batılı bir devlet lideriyle görüşürken stresten kravatını yemeye başlıyordu. Öteden beri Saakaşvili'nin Batı yanlısı politikalarından ve meydana okuyan tavrından rahatsızlık duyan Rusya cephesinde ise devlet başkanı Dimitri Medvedev, artık Moskova'nın Saakaşvili'yi devlet başkanı olarak görmediğini söyleyerek, onu 'siyasi olarak bir ceset' olarak nitelendiriyordu.¹

Tüm bunların ardından Güney Osetya yenilgisinin Saakaşvili'yi koltuğundan edebileceğine dair beklentiler oluştu. Rusya ülkeyi işgal edip Gürcü lideri alaşağı etmedi, ancak bağımsızlıktan bu yana hoşnut olmadıkları liderlerini deviren Gürcü halkının Saakaşvili'yi alaşağı etmesini beklemeye koyuldu. Bu beklentileri güçlendirecek nitelikteki muhalefet atakları ve halk gösterileri ülkede çok geçmeden baş gösterdi.

Ancak Saakaşvili tüm bu beklentileri boşa çıkararak ve olumsuz şartları bertaraf ederek, kendisi gibi renkli devrimlerle başa gelip koltuğunu koruyamayan eski Ukrayna ve Kırgızistan devlet başkanları Viktor Yuşçenko ve Kurmanbek Bakiyev'in aksine, görevde kalmayı başardı. Dahası, 30 Mayıs 2010'da yapılan ve genel seçim havasında geçen yerel seçimlerde Saakaşvili'nin partisi Birleşik Milli Hareket ülke genelinde yüzde 66 oranında oy toplayarak bütün belediyeleri kazandı.² Bugün Saakaşvili Sovyet-sonrası coğrafyada renkli devrimlerle iktidara gelip görevde kalmayı başarabilen tek lider olarak karşımıza çıkıyor. Gürcistan Anayasası gereği, Saakaşvili'nin 2013 yılında yapılacak devlet başkanlığı seçimlerine katılma ve üçüncü kez devlet başkanlığı görevini yürütme şansı bulunmuyor. Ancak, Ekim 2010'da Parlamento'da kabul edilen anayasa değişiklikleri uyarınca devlet başkanlığı makamının birçok yetkisi başbakanlığa transfer edilecek ve değişiklikler 2013 yılında Saakaşvili'nin görev süresinin bitiminden sonra uygulanmaya başlayacak. Bu durum muhalefeti Saakaşvili'nin daha önce Putin'in izlediği

¹ "Saakashvili a Political Corpse", BBC, 2 Eylül 2008 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7594860.stm>).

² "Saakashvili's Party Sweeps Georgia Local Elections", *Georgian Daily*, 2 Haziran 2010 (http://georgiandaily.com/index.php?option=com_content&task=view&id=18803&Itemid=68).

taktiği izleyip, 2013 yılında bitecek görev süresinden sonra başbakan olarak ülkeyi yönetmeye devam etmeyi planladığından şüphelenmeye sevk etti.³

Bu makalede Saakaşvili'nin oldukça aleyhine görünen iç ve dış dinamikleri nasıl olup da lehine çevirip, muhalefet karşısında zayıflaması beklenirken güç kazandığı incelenecektir. Ancak daha önce 2008 Güney Osetya Savaşı kısaca incelenecek ve bu savaşın Saakaşvili'yi hangi açılardan zora soktuğu tartışılacaktır.

1. 2008 Güney Osetya Savaşı

Gürcü-Oset çatışmasının kökenleri 1918 yılında bugün Güney Osetya olarak toprakları kapsayan Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşuna dayandırılabilir. 1918 ve 1920 yılları arasında bağımsızlığı hedefleyen bir dizi Oset isyanı gerçekleşti. 1920 yılında Tiflis'teki hükümete karşı Sovyet hükümeti tarafından desteklenen bu isyanlar Gürcü Milli Muhafızları tarafından kanlı bir şekilde bastırıldı. Gürcistan 12 Mart 1922'de Transkafkasya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (TSFSC) 'nin bir üyesi haline geldi ve Güney Osetya, Güney Osetya Özerk Bölgesi statüsünde Tiflis'e bağlandı. 30 Aralık 1922'de TSFSC Sovyetler Birliği'ne katıldı. Sovyet Anayasası Güney Osetya'ya 5 Aralık 1936'da yeni kurulan Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bünyesinde özerk bölge statüsü verdi.⁴ Osetler'in Tiflis yönetimine karşı rahatsızlıkları Sovyet dönemi boyunca daha da arttı. Güney Osetyalılar, Kuzey Osetyalılar'ın Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı özerk cumhuriyet statüsüne sahip olmasına karşın, kendilerinin sadece Tiflis'e bağlı bir özerk bir bölge statüsünde olduğundan hep rahatsızlık duydular. Gürcüler ise Osetler'in kendilerine bile tanınmayan haklara sahip olduğunu ileri sürerek Güney Osetya'nın özerk statüsünden hoşnutsuzluklarını dile getiriyorlardı.⁵

Sovyet otoritesinin zayıflaması ve Gürcistan'ın bağımsızlık yoluna girmesiyle birlikte, Gürcistan'daki diğer azınlıklar gibi, Osetler'in de rahatsızlıkları arttı. Dahası Gorbaçov'un açıklık ve yeniden yapılanma politikalarıyla birlikte Osetler taleplerini dile getirmek için daha elverişli bir ortama kavuştular. Gürcistan Parlamentosu'nun Gürcü dilini Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin tek resmi dili ilan etmesi Osetleri harekete geçirdi.⁶ Gürcülerin bu adımı iki taraf arasında 'kanunlar savaşını' başlattı.⁷ Güney Osetya Parlamentosu Tiflis'e cevabı, Osetçeyi Güney Osetya'nın resmi dili olarak tanıyan yasağı kabul ederek verdi. Bunun ardından Güney Osetya Özerk Bölgesi Parlamentosu Moskova ve Tiflis'e

³ "Georgian Parliament Approves Controversial Constitutional Amendment", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 15 Ekim 2010 (http://www.rferl.org/content/Georgian_Parliament_Approves_Controversial_Constitutional_Amendment/2191769.html).

⁴ A.g.e.

⁵ International Crisis Group, "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", *Europe Report*, Sayı: 159, 26 Kasım 2004, s. 3.

⁶ Achim Wennmann, "Renewed Armed Conflict in Georgia? Options for Peace Policy in a New Phase of Conflict Resolution", *Program for the Study of International Organizations Occasional Paper*, Sayı: 3 2006, s. 13.

⁷ Christoph Zürcher, "Georgia's Time of Troubles", Bruno Coppieters & Robert Legvold, *Statehood and Security: Georgia after the Rose Revolution*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), s. 91.

başvurarak statülerinin özerk cumhuriyetliğe yükseltilmesini istedi. Tiflis bu talebi aynı gün reddetti.⁸

Gürcistan'ın ilk devlet başkanı olan Gamsakurdiya'nın azınlık karşıtı politikalarından rahatsız olan Güney Osetya, Eylül 1990'da Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin sınırları içindeki Kuzey Osetya ile birleşme talebini açıkladı. 11 Aralık'ta 1990'da Gürcistan Sovyet'i buna Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırarak cevap verdi.⁹

Moskova'nın karşı çıkmasına rağmen Gamsakurdiya Güney Osetya'yı abluka altına aldı ve Gürcü kuvvetleri 6 Ocak 1991'de Güney Osetya'ya girdi.¹⁰ Oset güçlerinin şiddetli direnişi karşısında Gürcü kuvvetleri geri çekilmek zorunda kaldı. Yine de, Gamsakurdiya'nın devriliş yerine Şevardnadze'nin geçtiği Mart 1992'ye kadar Gürcü kuvvetleri iki defa daha bölgeye girip Oset güçleri tarafından geri püskürtüldü.¹¹ Şevardnadze yönetimi devraldığında halletmesi gereken en acil problem Güney Osetya savaşıydı. Rusya'nın yardımıyla güçlenen Osetler'in karşısında şansını bulunmadığını gören Şevardnadze, Gamsakurdiya'nın sert tavrını devam ettirmeyerek Osetlerle ateşkes imzalamak zorunda kaldı.¹² 14 Temmuz 1992'de Rus, Gürcü, Kuzey ve Güney Osetlerden oluşan barış gücü birlikleri bölgede konuşlandırıldı.¹³

Şevardnadze döneminde Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü sağlamak konusunda olumlu gelişmeler yaşanmadı. Başında bulunduğu devletin zayıflığının farkında olan Şevardnadze, ne askeri güç kullanarak ayrılıkçı bölgeleri dize getirmeye girişti, ne de Güney Osetya ve Abhazya'daki ayrılıkçı yönetimlerle uzlaşmaya yanaştı. Bunun yerine günü kurtarıcı politikalar izleyerek, batılı devletlerin yardımıyla bu toprakları yeniden kazanmayı beklemeye koyuldu.¹⁴

Saakaşvili'nin göreve gelmesiyle birlikte, birçok konuda olduğu gibi, Tiflis'in Güney Osetya konusundaki tavrında da belirgin bir değişiklik yaşandı. Gürcü lider ülkenin toprak bütünlüğünün sağlanmasını temel hedeflerinden biri olarak belirlemişti.¹⁵ Saakaşvili Güney Osetya'yı tekrar Tiflis'in yönetimine kazandırmak için ekonomik alanda iki yönlü bir strateji izlemeye başladı. Bu strateji uyarınca, Tiflis, Güney Osetya yönetiminin gelir kaynaklarını kurutmak için kapsamlı bir kaçakçılıkla mücadele kampanyası başlattı. Diğer taraftan da, Gürcistan tarafından

⁸ Monica D. Toft, "Multinationality, Regions and State-Building: the Failed Transition in Georgia", *The Regional and Federal Studies*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2001, s. 133.

⁹ Elizabeth Fuller, "Zviad Gamsakhurdia Proposes Abolition of Adzhar Autonomy", *Report on the USSR*, Cilt: 2, Sayı: 48, 1990, ss. 13-14.

¹⁰ Alexei Zverev, "Ethnic Conflicts in the Caucasus 1988-1994", in Bruno Coppieters (Der.), *Contested Borders in the Caucasus*, (Brussels: VUB Press, 1996), s. 44.

¹¹ Pavel K. Baev, "Civil Wars in Georgia: Corruption Breeds Violence", Jan Koehler & Christoph Zürcher (Der.), *Potentials of Disorder*, (Manchester: Manchester University Press, 2003), ss. 134-136.

¹² Christoph Zürcher, "Georgia's Time of Trouble s", s. 94.

¹³ Melvin A. Goodman, *The Wars of Eduard Shevardnadze*, (Londra: C. Hurst and Co. Publishers, 1997), s. 264.

¹⁴ Dov Lynch, "Why Georgia Matters?", *Chaillot Papers*, Sayı: 86, Şubat 2006, s. 20.

¹⁵ International Crisis Group, "Georgia's South Ossetia Conflict: Make Haste Slowly", *Europe Report*, Sayı: 183, 7 Haziran 2007, s. 1.

kontrol edilen Güney Osetya topraklarında yaşayan halka ciddi miktarda onarım ve kalkınma yardımı tahsis etti. Saakaşvili bu yolla, Osetler için Tiflis yönetimi altında yaşamayı çekici hale getirmeye çalışıyordu.¹⁶

Saakaşvili'nin beklentilerinin aksine bu iki yönlü strateji Oset halkının Tiflis yönetimine tepkisini daha da artırdı. Kaçakçılıkla mücadele kampanyası birçok Oset'in ekmek kapısı olan yasadışı ticarete ket vurunca, Oset halkının iktidardaki ayrılıkçı Eduard Kokoiti hükümetine desteği arttı. Öte yandan, kaçakçılıkla mücadele sonucu Gürcü İçişleri Bakanlığı kuvvetlerinin bölgede mevcudiyeti arttıkça, tansiyon daha da yükseldi. Ağustos 2004'de iki taraf arasında ateşkes yapılabildi kadar zaman zaman Gürcü ve Oset kuvvetleri arasında çatışmalar yaşanmaya başlandı.¹⁷

Ters tepen bu ekonomik strateji dışında Saakaşvili aynı zamanda Güney Osetya'daki fiili devlet yönetimine alternatif bir yönetim oluşturmaya çalıştı. Tiflis, Kasım 2006'dan itibaren eski Güney Osetya Başbakanı ve Gürcistan içinde federatif bir çözüm yanlısı olan Dimitri Sanakoyev liderliğinde ayrılıkçı Kokoiti hükümetine rakip bir Güney Osetya yönetimi oluşturdu. Sanakoyev'in Oset halkını çevrelenmiş küçük bir bağımsız Osetya'da yaşamaktansa, Gürcistan içinde federatif bir yapı altında yaşamının daha avantajlı olacağına ikna edeceği umuluyordu.¹⁸ Saakaşvili Temmuz 2007'de Güney Osetya'nın özerkliğinin boyutları üzerinde anlaşma sağlamak amacıyla bir komisyon oluşturdu. Komisyonun toplantılarına Sanakoyev katıldıysa da ayrılıkçı Kokoiti yönetimi görüşmelere katılmayarak federatif bir yönetimi kabul etmediklerini gösterdi.¹⁹ Sonuç olarak, Saakaşvili'nin Güney Osetya'ya Gürcistan içinde özel bir özerklik sağlamaya yönelik çözüm çabaları bir sonuca ulaşamadı.

İki taraf arasındaki anlaşmazlıklar 2008 Ağustos ayı başında kaynama noktasına ulaştı. Gürcü ve ayrılıkçı Oset güçleri arasında bir hafta süren silahlı çatışmalar sonrasında Tiflis Güney Osetya'ya hava ve kara saldırısı başlattı. Tiflis başta Güney Osetya'nın başkenti Şinval'in kontrolünü ele geçirse de, Rusya Osetya'ya destek kuvvet gönderdiğinde ve Gürcü hedeflerini bombaladığında Gürcistan ağır bir hezimete uğradı.²⁰ 8 Ağustos'ta ayrılıkçı Abhaz güçleri de savaşa katıldı ve Kodori Vadisi'ndeki Gürcü kontrolüne son vererek bölgedeki 3000 Gürcü vatandaşını bu topraklardan sürdü. Birkaç gün içinde Rus kuvvetleri, Gürcü askerlerini hem Abhazya ve Osetya'dan çıkardı, hem de Gürcistan içlerine kadar ilerledi.²¹

¹⁶ Pamela Jawad, "Diversity, Conflict, and State Failure: Chances and Challenges for Democratic Consolidation in Georgia after the Rose Revolution", *Cornell University Peace Studies Program Occasional Paper*, Cilt: 30, Sayı: 3, Aralık 2006, s. 12.

¹⁷ International Crisis Group, "Georgia's South Ossetia Conflict: Make Haste Slowly", s. 1.

¹⁸ Stephen F. Jones, "Clash in the Caucasus: Georgia, Russia, and the Fate of South Ossetia", *Origins*, Cilt: 2, Sayı: 2, Kasım 2008, (<http://ehistory.osu.edu/osu/origins/print.Cfm?articleid=20>).

¹⁹ A.g.e.

²⁰ "Conflict Regions", *BBC Georgia Country Profile*, (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3261059.stm>).

²¹ International Crisis Group, "Russia vs Georgia: The Fallout", *Europe Report*, Sayı: 195, 22 Ağustos 2008, s. 3.

Rusya askerlerini Gürcistan içlerinden Güney Osetya ve Abhazya'ya doğru, ancak Moskova ve Tiflis arasında 16 Ağustos 2008 tarihinde Avrupa Birliği Dönem Başkanı Fransa Cumhurbaşkanı Nikolas Sarkozy'nin arabuluculuğu sonucu imzalanan ateşkes anlaşması sonrası çekti. Ateşkes anlaşmasına göre taraflar askerlerini kriz öncesindeki pozisyonlarına geri çekeceklerdi.²² Rusya ateşkes anlaşmasından sonra bile Abhazya ve Güney Osetya'daki sınır bölgelerinde hala asker bulundurmaya devam ettiğinden, ABD ve Fransa Rusya'yı ateşkes uymamakla suçladı.²³ Hem ABD hem de Avrupa Birliği Rusya'nın 'orantısız' tepkisini eleştirse de, Rusya geri adım atmadı ve Medvedev 26 Ağustos'ta Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdığını açıkladı.²⁴

2. Güney Osetya Yenilgisinden Sonra Artan Baskılar

Güney Osetya Savaşı yenilgisi muhalefetin Saakaşvili'yi eleştiri yağmuruna tutmasına neden oldu. Dahası, bir zamanlar Saakaşvili'nin yanında yer alan politikacıları muhalefet saflarına geçmeye sevk etti. Yenilgi Saakaşvili'nin iddialarının aksine Gül Devrimi sonrası süreçte ancak bir arpa boyu yol gidildiğinin kanıtı olarak kullanılmaya başlandı. Siyasi analist Arşil Gegeşidze tarafından da belirtildiği gibi, savaşın getirdiği yıkım ve toprak kayıpları, Saakaşvili yönetiminin ülkeye yarardan çok zarar getirdiğini düşündürdü. Eğer Kasım 2007 protestoları sırasında Saakaşvili'nin göstericilere karşı güç kullanması onun Gül Devrimi'nin demokratik ideallerine ihanetini gösterdiyse, Güney Osetya yenilgisi de Saakaşvili'nin Gürcü Devleti'ni güçlendirmeye yönelik sözlerine sadık kalamadığını göstermişti.²⁵

Güney Osetya Savaşı, bir de küresel ekonomik kriz ile birleşince, ülke kalkınmasına ve istikrarına ciddi bir darbe indirdi. Savaş altyapı yıkımına, birçok insanın yerinden olmasına, tüketici ve yatırımcı güveninin sarsılmasına ve bankacılık sisteminde likidite sıkıntısına yol açtı. Önceki 4 yıl yüzde 9 oranlarında gerçekleşen ekonomik büyüme, 2008 yılının ikinci yarısında yerini yüzde 3,2 oranında küçülmeye bıraktı.²⁶ 22 Ekim 2008'de Brüksel'de yapılan bağış konferansında Gürcistan'a 4,5 milyar dolar yardım yapılmasına karar verildi. Gürcü hükümeti bu dış yardımı acil ihtiyaçları karşılamak için kullandıysa da, yatırımcıların güvenini tekrar sağlamanın uzun zaman alacağı açıldı.²⁷

Saakaşvili yönetimi her ne kadar her fırsatta kendilerinin sadece Gürcistan topraklarını savunma hakkını kullandıklarını ve saldırıdan önceki haftalar boyunca Gürcü köylerinin bombalandığını vurgulasa da, Saakaşvili muhalifleri onu Gürcistan'ı kaybetmeye mahkûm olduğu bir savaşa sokmakla suçladı. Gürcü ordusunun Rus ordusu karşısındaki zayıflığına dikkat çekilerek, Saakaşvili'nin krizi

²² A.g.e.

²³ "Conflict Regions", *BBC Georgia Country Profile*, (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3261059.stm>)

²⁴ A.g.e.

²⁵ Daisy Sindelar, "Is the Bloom off the Rose in Georgia?", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 23 Kasım 2008, (<http://www.eurasianet.org/departments/Insight/articles/pp112308>).

²⁶ World Bank, 2009 *Georgia Brief*, (<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/CAEXT/GEORGIAEXTN/0,,menuPK:301755~pagePK:141132~piPK:141107~theSitePK:301746,00.html>).

²⁷ International Crisis Group, "Georgia: The Risks of Winter", *Europe Briefing*, Sayı: 51, 26 Kasım 2008, s. 10.

yönetmede başarısız olduğu ve Rusya'nın kışkırtmalarına kapılarak Moskova'ya bölgedeki etkisini genişletmek için beklediği fırsatı altın tepside sunduğu ileri sürüldü. Muhalefet, ayrıca, savaşın Gürcü ordusunun zayıflığını ortaya çıkardığına ve Gürcistan'ın ayrılıkçı problemlerini çözemeyeceğini gözler önüne serdiğine işaret ederek, ülkenin NATO üyeliğini iyice zora soktuğuna dikkat çekildi.²⁸

Savaşın hemen sonrasında Gürcü kamuoyu kısa süreli bir birleşme içine girdiyse de, bu durum uzun sürmedi. Güney Osetya yenilgisi, Saakaşvili'ye karşı tepkileri arttırarak muhalefete harekete geçmek için beklediği elverişli ortamı sağladı. Bir ay gibi kısa bir süre içinde Gürcü muhalefeti Saakaşvili'ye karşı hücumla geçti. Yenilginin sağladığı avantajı kullanmak isteyen eski Saakaşvili müttetikleri birer birer pozisyonlarını belirlemeye koyuldu.²⁹

Saakaşvili ve Zurab Zhvania ile birlikte Gül Devrimi'nin üçlü liderliğini oluşturan Nino Burjana dze, Saakaşvili ile parlamento seçimleri nedeniyle anlaşmazlığa düşmüştü. Bu anlaşmazlıklar nedeniyle Milli Hareket Partisi'nden Güney Osetya Savaşı'ndan önce ayrılmıştı. Yenilgiden sonra Burjanadze, savaşa kendisinin partiden ayrılmasından sonra girildiğini vurgulayarak, yeni bir muhalefet partisi kurdu.³⁰ Yine başka bir Saakaşvili müttetiki olan Irakli Alasania da, yenilginin ardından Birleşmiş Milletler Büyükelçiliği görevinden istifa ederek muhalefet saflarına katıldı. Alasania da Burjanadze gibi Saakaşvili'nin görevden geldikten sonra demokratik değerlerden uzaklaştığına dikkat çekiyordu. Eski büyükelçi, Saakaşvili'nin sorunu barışçıl yollarla çözebilecek mekanizmaları göz ardı ettiğini ve "kimseye danışmayan, kaotik ve kurumsallıktan uzak" tavrı nedeniyle ülkeyi Rusya'nın tuzağına düşürdüğünü öne sürüyordu.³¹ 2004 yılında Saakaşvili tarafından Dışişleri Bakanlığına getirilen ve Ekim 2005'de görevinden alındıktan sonra Gürcü Yolu isimli Muhalefet partisini kuran Salome Zurabişvili de, küçük bir devlet olarak Gürcistan'ın Rusya ile ilişkilerini bozma lüksüne sahip olmadığını söyleyerek, Saakaşvili'yi savaşın çıkmasına neden olan 'akıl dışı' politikaları sebebiyle topa tutuyordu.³²

Bireysel olarak yapılan bu eleştirilerin yanı sıra, muhalefet partileri Saakaşvili'ye karşı birleşerek ortak bir platformda taleplerini dile getirmeye başladılar. 27 Mart 2009'da bir araya gelen muhalefet partileri, yayınladıkları Birlik Manifestosunda Saakaşvili'ye istifa etmesi çağrısında bulundular.³³ Muhalefet, Gürcistan'ın bağımsızlık günü olan 9 Nisan 2009 tarihinde Saakaşvili'nin istifasını

²⁸ Liz Fuller, "One Year After Reelection, Georgian President Faces Multiple Challenges", *Radio Free Europe Radio Liberty*, 4 Ocak 2009, (<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp010409.shtml>).

²⁹ Molly Corso, "Georgia: Opposition Takes On Saakashvili In Tbilisi", *Eurasianet*, 23 Eylül 2008, (<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav092308a.shtml>).

³⁰ Molly Corso, "Rose Revolution Leader Joins Opposition, Establishes New Party", *Eurasianet*, 26 Kasım 2008, (<http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav112608.shtml>).

³¹ Giorgi Lomsadze, "Georgia: Another Saakashvili Friend Turns Foe", *Eurasia Insight*, 26 Kasım 2008, (www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav122608.shtml).

³² "I would Call Saakashvili Insane", *Spiegel*, 14 Mayıs 2009, (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,624807,00.html>).

³³ "13 Parties Agree to Jointly Organize Protest Rallies", *Civil Georgia*, 27 Mart 2009, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=20625>).

sağlamak amacıyla Tiflis'te gösterilere başladı. Gösteriler 27 Temmuz tarihine kadar devam edecekti.³⁴

3. Saakaşvili'nin Ayakta Kalma Başarısının Arka Planı

Saakaşvili 3 aydan fazla süren gösterilere rağmen görevden uzaklaştırılmamış, muhalefet, devlet başkanından bazı sözler aldıktan sonra, gösterilere son vermiştir. Saakaşvili, devlet başkanlığı seçimlerinin erken yapılmasını kabul etmemiş, ancak yerel seçimlerinin 2010 sonbaharı yerine 30 Mayıs'ta yapılacağına, Yüksek Seçim Kurulu Başkanının ülkedeki tüm siyasi grupların uzlaşmasıyla seçileceğine, seçim kanununda muhalefetin istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılacağına ve devlet başkanının parlamentoyu feshetme yetkisinin ortadan kaldırılacağına söz vermiştir. Ayrıca, Kamu Yayın Kuruluşunda muhalefete daha çok söz hakkı tanınacağına, gazetecilerin baskılardan, fiziksel ve sözlü saldırılardan korunacağına, muhalefetin Milli Güvenlik Kurulu toplantılarına katılmasına imkân verileceğini ve hükümetin halkla diyalogunu arttıracığını taahhüt etmiştir.³⁵ Gürcü liderin bu sözleri ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'ın Gürcistan ziyaretinin hemen öncesinde vererek protestoları sona erdirmesi özellikle dikkat çekicidir.

Saakaşvili'nin bunca olumsuzluğa karşı nasıl olup da hala yerini koruduğunu ve hatta güçlendiğini anlayabilmek için göreve geldiğinden beri iç ve dış dinamikleri nasıl kendi lehine beceriyle şekillendirebildiğini anlamak gereklidir.

İç dinamiklerden başlanılacak olursa, Gül Devriminden önceki demokratikleşme söyleminin ve Batıda bir dönem demokrasi havarisi olarak gösterilmesinin aksine, Saakaşvili iktidarı boyunca ülke siyasal sistemini daha otoriter hale getirmiş, muhalif güçlerin hareket kabiliyetini daraltmıştır. Girişte de belirtildiği gibi, 2010 yılı Saakaşvili'nin devlet başkanlığı karşısında başbakanlığı güçlendirme çabalarına sahne olmuştur ve bu çabalar tekrar devlet başkanı olamayacak Gürcü liderin başbakan olarak ülkeyi yönetme planına bağlanmıştır. Bu şüphelerin ne derece doğru olduğunu zaman gösterecektir. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki, devlet başkanlığına geldikten sonra Saakaşvili, gücü elinde toplamak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. 2010 yılındaki anayasa değişikliği paketinden çok daha önceleri Şubat 2004'den başlayarak anayasada bir dizi değişiklik yaparak, Şevardnadze zamanındaki 'süper' devlet başkanlığı sisteminin yerine 'hiper' devlet başkanlığını tahsis etmiştir.³⁶ Bu değişiklikler çerçevesinde devlet başkanı parlamentoyu feshetme, kabinedeki bütün bakanları onaylama ve Savunma ve İçişleri bakanlarını doğrudan atama hakkını kazanmıştır. Bunun yanı sıra, devlet başkanı olarak Saakaşvili, bütçeyi onaylama ve kendisi tarafından onaylanmış bütçeyi üç kez reddeden parlamentoyu feshetme hakkı elde etmiştir.³⁷ Saakaşvili döneminde parlamentonun devlet başkanlığı karşısında zayıflatılmasının yanı

³⁴ "End of Street Protests for Now", *Civil Georgia*, 27 Temmuz 2010, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=21294&search=protest>).

³⁵ "Saakashvili Pledges More Democratic Reforms", *Civil Georgia*, 21 Temmuz 2009, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=21262&search=Saakashvili%20Pledges%20More%20Democratic%20Reforms>).

³⁶ Charles H. Fairbanks, "Georgia's Rose Revolution", *Journal of Democracy*, Cilt: 15, Sayı: 2, Nisan 2004, s. 118.

³⁷ A.g.e.

sıra aynı zamanda 'ödül ve ceza' yöntemi kullanılarak, yürütmenin yargının üzerindeki etkisini arttırdığı iddia edilmiştir.³⁸ Bu bağlamda, görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle görevlerine son verilen yargıçlar, gerçekte Saakaşvili yönetiminin baskılarına boyun eğmeyip, iktidarın istediği yönde karar vermedikleri için işlerinden uzaklaştırıldıklarını öne sürmüşlerdir. Yine ödüllendirme politikası çerçevesinde Saakaşvili'nin yüksek mahkeme yargıçlarına piyasa fiyatında daha düşük fiyatlarda arazi satışının yapılması talimatını verdiği medyaya yansımıştır.³⁹

Tüm bu adımlar sonucu, Saakaşvili denge ve denetim mekanizmalarını zayıflatarak, kendi hareket kabiliyetini olabildiğince arttırmıştır. Dahası, Şevardnadze dönemindeki etkilerinin aksine, Saakaşvili döneminde sivil toplum ve medya kuruluşları iktidar karşısında ciddi olarak güç kaybetmişlerdir.⁴⁰ Medya ve sivil toplumun yardımıyla Şevardnadze'yi deviren ve bu kurumların serbestçe hareket edebildiklerinde nasıl iktidardakilerin ayağını kaydırabileceğinin bilincinde olan Saakaşvili, iktidara geldikten sonra eski dostlarına cephe aldı. Yeni iktidar üniversiteler, spor kulüpleri ve meslek örgütleri gibi sivil toplum kuruluşlarının özgürlüğünü çok geç olmadan kısıtlamaya girişti. Bu yeni tavrın göstergesi olarak, Şevardnadze döneminde kitleleri rejime karşı harekete geçirmede önemli roller oynayan öğrenci toplulukları iktidar partisi Milli Hareket Partisi destekçilerinin kontrolü altına girdi.⁴¹ Ayrıca Saakaşvili iktidara karşı memnuniyetsizliklerini ifa de etmek için Şevardnadze döneminde olduğu gibi protestolar düzenleyen sivil toplum örgütlerine Şevardnadze'ye oranla çok daha sert şekilde müdahale etti. Yine Saakaşvili'nin ekibi Şevardnadze'ye göre daha güçlü, organize ve işinin ehli olduğu için sivil toplum liderleri eskisi gibi hükümeti etkileyemediler ve izlenecek politikaları şekillendiremediler.⁴²

Ayrıca, Şevardnadze zamanında sivil toplum kuruluşlarına akan dış mali destek Saakaşvili'nin başa geçmesiyle birlikte hükümete kaydırıldı. Bu sivil toplum sektörünün etkinliğinin azalmasına neden oldu.⁴³ Şevardnadze hükümetinin aksine Saakaşvili yönetimi Batıyı kaynakların doğru ve etkin kullanılacağı yönünde ikna etmeyi başardı ve dış kaynaklar sivil toplumun geliştirilmesi için değil de devlet kurumlarının güçlendirilmesi için akmaya başladı. Bu değişiklik sivil toplum ve devlet arasındaki güç dengesini tamamen değiştirdi. Şevardnadze döneminde sivil toplum Batı'dan gelen destekle güçlenip rejim karşıtı faaliyetlerini yürütme imkânı bulurken, Saakaşvili döneminde devlet, sivil toplum karşısında

³⁸ Anna Dolidze, "Inside Crack: Crisis in Georgia", *National Interest*, 7 Kasım 2007, (www.nationalinterest.org/Article.aspx?id=16066).

³⁹ A.g.e.

⁴⁰ Stephen F. Jones, "The Rose Revolution: A Revolution without Revolutionaries?", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 19, Sayı: 1, Mart 2006, s. 34.

⁴¹ Marina Muskhelishvili & Gia Jorjoliani, "Georgia's Ongoing Struggle for a Better Future Continued: Democracy Promotion through Civil Society Development", *Democratization*, Cilt: 16, Sayı: 4, Ağustos 2009, s. 696.

⁴² Yazarın Chia Nodia (Ilia Chavchavadze Devlet Üniversitesi Kafkasya Çalışmaları Merkezi Direktörü ve Eski Milli Eğitim Bakanı) İle Mülakatı, Tiflis, 22 Haziran 2009.

⁴³ Beka Chedia, "Georgia: Devalued Public Capital and the Third Sector at the Crossroads", *Central Asia and the Caucasus*, Sayı: 50, 2008, (<http://www.ca-c.org/journal/2008-02-eng/08.shtml>).

önemli güç kazandı ve sivil toplumun etkinliğini kırdı. Böyle bir ortamda Saakaşvili Şevardnadze kadar sivil toplum baskısına maruz kalmadı. Bazı kuruluşlar rahatsızlıklarını dile getirirler de sert tepkilerle karşılaştıklarından fazla ileri gidemediler. Sonuç olarak, sivil toplumun zayıflamasıyla birlikte, Güney Osetya Savaşı sonrasında halkın yönetime karşı duyduğu tepki etkin bir şekilde dile getirilemedi, düzenlenen hükümet karşıtı gösteriler eskisi gibi geniş katılıma ulaşamadı.

Hükümete karşı tepkilerin dile getirilip, geniş kitlelere ulaşmasını sağlayacak medyanın da Saakaşvili döneminde etkinliği kırıldı. Gül Devrimi sırasında Gürcü toplumunu rejime karşı harekete geçirmede önemli roller oynayan Rustavi-2 televizyon kanalı örneğinde de görüldüğü gibi, medya kuruluşlarının birçoğu hükümete yakın kişilerin kontrolüne geçti.⁴⁴ Saakaşvili yönetimi bu yolla özel medya kuruluşları üzerinde kontrolünü büyük oranda arttırdı.⁴⁵ Daha önceleri eleştirel tavır ile bilinen kimi yayın organları hükümetten gelebilecek sert tepkilerden kaçınmak için kendi kendilerine sansür uygulamaya başladı. Hükümete karşı eleştirilerini devam ettirenler ise daha fazla ileri gitmemeleri için, uyarı olarak yorumlanan mali soruşturmalara maruz kaldılar.⁴⁶

Her şeye rağmen hükümeti eleştirmeye devam eden muhalif gruplar ve medya, aynı niyeti taşıyan diğerlerine ibret olacak şekilde sert müdahalelere maruz kaldılar. Bunun en bariz örneği 2007 Kasım'ındaki muhalefet gösterileri sırasında yaşandı. Saakaşvili'nin sert yüzünü aşikar eden Kasım 2007 gösterilerinin patlak vermesine Saakaşvili ile arası açılan eski Savunma Bakanı Irakli Okruaşvili'nin önce tutuklanması, sonra da Almanya'ya sürgün edileceğinin açıklaması yol açmıştır. Görünürdeki neden Okruaşvili'nin tutuklanması olsa da kitleleri sokağa döken asıl neden, Saakaşvili yönetiminin ifade özgürlüğünü kısıtlaması, yolsuzluk kampanyasında özellikle kendisine tehdit olarak algıladığı siyasetçileri hedeflemesi, kendisine suç isnat edilen kişilerin suçları kovuşturulurken hükümetin açıklık ilkesini ihlal etmesiydi. Muhalefet, görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle Saakaşvili yönetiminin istifasını istiyordu.⁴⁷ İlerleyen günlerde protestolar birleşik bir muhalefet hareketi halini aldı ve muhalefet liderleri ülke çapında seyahat ederek halkı harekete geçirmeye çalıştılar. Bu çabalar sonucu 2 Kasım'daki gösterilere Gül Devrimi sırasında olduğu gibi Tiflis dışından yüksek katılım gerçekleşti.⁴⁸

⁴⁴ Zaal Anjaparidze, "Georgian Media Mogul Forced out of Business", *Eurasia Daily Monitor*, 15 Ekim 2004, (http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=27000); "Rustavi 2 TV Changes Hands", *Civil Georgia*, 20 Kasım 2006, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14127&Search=Rustavi+2+TV+Changes+Hands>).

⁴⁵ Beka Chedia, "Georgia: Devalued Public Capital and the Third Sector at the Crossroads", *Central Asia and the Caucasus*, Sayı: 50, 2008, (<http://www.ca-c.org/journal/2008-02-eng/08.shtml>).

⁴⁶ Laurence Broers, "After the 'Revolution': Civil Society and the Challenges of Consolidating Democracy in Georgia", *Central Asian Survey*, Cilt: 24, Sayı: 3, Eylül 2005, s. 345.

⁴⁷ Miriam Lansky & Giorgi Areshidze, "Georgia's Year of Turmoil", *Journal of Democracy*, Cilt: 19, Sayı: 4, Ekim 2008, s. 160; "Georgia: Sliding towards Authoritarianism?", *International Crisis Group Europe Report*, Sayı: 189, 19 Aralık 2007, s. 3.

⁴⁸ Molly Corso, "Georgia: Protesters Pledge Continuous Demonstrations", *Eurasianet*, 2 Kasım 2007, (www.eurasianet.org/departments/insight/.../eav110207.shtml).

Göstericiler Gül Devrimi sırasında dile getirilen taleplerle aynı talebi dile getirirler de-devlet başkanının istifa etmesi- ve yukarıda anlatıldığı gibi benzer taktikler uygulamasalar da, Kasım 2007 gösterilerinin sonucu Gül Devrimi kapsamındaki gösterilerden çok farklı olmuştur. Göstericiler Saakaşvili istifa etmeden dağılmayacaklarını açıkladıkları zaman, polis göstericileri dağıtmak için plastik mermi, cop, tazyikli su ve göz yaşartıcı bomba kullanmıştır. Polisin silahsız göstericilere karşı orantısız güç kullanması sonucu 508 kişi yaralanmıştır.⁴⁹ 8 Kasım'da Saakaşvili önce 48 saatliğine sıkıyönetim ilan etmiş ve daha sonra bunu 15 güne çıkarmıştır. Bu 15 gün süresince devlet televizyonu dışındaki televizyonların haber yayını durdurulmuş, gösteri, toplantı ve bildiri yasağı getirilmiştir.⁵⁰ Ardından olaylar sırasında muhalefet yanlısı yayın yapan İmedi kanalı canlı yayın sırasında basılmış, kanalın teçhizatı tahrip edilirken, çalışanları itilip kakılarak dışarı çıkartılmıştır.⁵¹

Saakaşvili 2009 baharındaki gösteriler sırasında -Kasım 2007 protestoları sırasındaki tavrının aksine- göstericileri dağıtmak için güç kullanmamıştır. Ancak, her ne kadar muhalefet 3 aydan uzun sürecek protesto gösterileri düzenlemeye muktedir olduysa da, bu gösteriler beklenildiği kadar geniş katımlı olmamıştır. Katılımın düşük olmasında muhalefete daha önceki gösterilerde yapılan sert muamelenin dışında, halkın Saakaşvili'ye desteğini sürdürmesi de etkili olmuştur. Bu nedenle Gürcü halkının neden Saakaşvili'yi destelemeye devam ettiğini irdelemek faydalı olacaktır.

Gürcü muhalefeti savaşın faturasını Saakaşvili'ye kesmiş olsa da, çok uzun yıllar boyu Rusya'nın boyunduruğu altında yaşadıktan sonra Gürcü halkı Rusya'yı saldırganlık, baskı ve sömürüyle eş tutmaktadır. Bu yüzden Moskova Saakaşvili'nin görevden alınması gerektiğini açıkladığında halkın Gürcü lidere olan desteği daha da artmıştır. Muhalefet de Rusya gibi Saakaşvili'nin gitmesi gerektiğini açıkladığında bu istek şüphe ile karşılanmıştır. Halkta muhalefetin gizli olarak Rusya tarafından desteklendiğine dair şüpheler artmıştır. Bazı Gürcü muhalefet liderlerinin halkın şüphelerini doğrular nitelikte Rusya'ya gidip Rus politikacılar ve Rusya'da yaşayan Gürcü diaspora gruplarıyla görüşmeleri, muhalefete olan desteğin Saakaşvili'nin lehine zayıflamasına neden olmuştur. Eski Başbakan ve yeni muhalefet üyesi Zuran Noghaidei, Demokratik Hareket-Birleşik Gürcistan Partisi lideri Nino Burjana dze, Halkın Partisi lideri Koba Davitaşvili ve Muhafazakâr Parti lideri Kakha Kukava'nın Rusya'yı ziyaretleri devlet kontrolündeki medyada 'vatan hainliği' olarak yankı bulmuştur.⁵²

Dahası muhalefetin 2007 Kasım ayından beri Saakaşvili'nin istifasını istemesine karşın, o gittikten sonra ülkeyi nasıl yöneteceklerine dair açık seçik bir

⁴⁹ "508 People Injured in Unrests – Ministry", *Civil Georgia*, 8 Kasım 2005, ([http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16237&search=508 People Injured in Unrests – Ministry](http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16237&search=508%20People%20Injured%20in%20Unrests%20-%20Ministry)).

⁵⁰ "Emergency Rule in Georgia", *News Coverage Curtailed*, *Civil Georgia*, 8 Kasım 2007, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16239&search=EmergencyRuleinGeorgiaNewsCoverageCurtailed>).

⁵¹ Human Rights Watch, "Crossing the Line: Georgia's Violent Dispersal of Protestors and Raid on İmedi Television", *HRW Report*, Cilt 19, Sayı: 8, Aralık 2007.

⁵² "More Georgian Opposition Leaders Visit Russia", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 23 Nisan 2010, (http://www.rferl.org/content/More_Georgian_Opposition_Leaders_Visit_Russia/2022663.html).

program sunamaması muhalefete yönelik güvensizliğin artmasına neden olmuştur.⁵³ Aslında bu program yoksunluğu genel olarak Gürcistan'daki siyasi partilerinin zayıflığının bir yansımasıdır. Ülkedeki partiler farklı siyasi program ve prensiplerden daha çok baştaki liderlerin kişilikleri üzerine kuruludur. Bir partinin kurulması da genelde partiyi kuran liderin daha önce çatısı altında bulunduğu partinin lideriyle kişisel anlaşmazlığa düşmesine dayanmaktadır.⁵⁴ Güney Osetya yenilgisinden sonra Milli Hareket'ten ayrılan siyasetçilerin istedikleri oranda halk desteğini toplayamamasının bir nedeni de Gürcü kamuoyunun Saakaşvili ile kişisel anlaşmazlığa düşen siyasetçilerin partiden ayrılmalarına şüphe ile bakmasıdır. Halkın büyük kesimi muhalefete kayan liderlerin kendi çıkarları için Saakaşvili'den ayrıldığını düşünmektedir. Burjanadze gibi bir zamanların sıkı Saakaşvili müttefiklerinin istediklerini alamadıklarında Saakaşvili ile yollarını ayırmaları bu yargıları güçlendirmeye hizmet etmekte ve muhalefete olan desteği zayıflatmaktadır.

Saakaşvili'nin halkın yaşam şartlarını iyileştirmesi de ona olan desteğin sürmesinde önemli paya sahiptir. Gürcü lider 2004'de görevi devraldığında ülke ekonomisi harap durumdaydı. Asgari ücret 20 dolar, emekli maaşları ise 14 dolar seviyesindeydi. Dahası hükümet bu düşük rakamları bile ödemekte zorluk çekiyordu. Nüfusun ancak yüzde 1'i çok lüks bir hayat yaşarken, nüfusun yüzde 65'i yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydı.⁵⁵ Devlet vergi toplayamıyor, zaten kısıtlı olan devlet gelirleri üst kademelikler tarafından yağmalanıyordu. Devlet kaynak sıkıntısına düşüldükçe, eğitim ve alt yapı gibi hizmetleri veremiyor, halk sürekli elektrik kesinti yaşarken enerji sektöründeki yolsuzluklar medyaya yansıyor.⁵⁶

Saakaşvili göreve geldiğinde acilen kapsamlı reform programı çerçevesinde ekonomiyi düzeltmeye girişti. Vergi gelirlerinin artması, azalan yolsuzluklar, Acaristan'da kontrolün tekrar sağlanması ve artan dış yardımlar sayesinde devletin gelirleri özellikle Gül Devrimi'nin hemen sonrasında önemli ölçüde arttı. Bunun neticesinde hükümet, maaşları neredeyse iki katına çıkardı ve vatandaşa eğitim, sağlık, alt yapı ve enerji alanlarında daha iyi hizmet sunmaya başladı.⁵⁷ 2008 Savaşı ekonomik büyümeye ket vurmuş ve yıkıma neden olmuş olsa da, her şeye rağmen 2004 sonrası hayat standartlarındaki iyileşme Saakaşvili ve partisine halk desteği sağlamıştır.

⁵³ Lili Di Puppò, "Out in the Street, Out of Power", *Transitions Online*, 10 Kasım 2008, (<http://www.tol.cz/look/TOL/article.tpl?IdLanguage=1&IdPublication=4&NrIssue=294&NrSection=4&NrArticle=20189>).

⁵⁴ Yazarın Chia Nodia ile Mülakatı, Tiflis, 22 Haziran 2009.

⁵⁵ Irakli Z. Kakabadze, "Inside the Revolution of Roses", *The Institute of Multi-Track Diplomacy Occasional Paper*, Sayı: 15, Mart 2005, s. 4; Stephen F. Jones, "Democracy from Below? Interest Groups in Georgian Society", *Slavic Review*, Cilt: 59, Sayı: 1, Bahar 2000, s. 44.

⁵⁶ Marina Muskhelishvili & Anna Akhvlediani, "Democratization against the Background of Economic Transformation", *Democratization in Georgia: Economic Transformation and Social Security*, *International Institute for Democracy and Electoral Assistance Discussion Paper*, Sayı: 8, Mayıs 2003, s. 11.

⁵⁷ James V. Wertsch, "Georgia as a Laboratory for Democracy", *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Cilt: 13, Sayı: 4, Sonbahar 2005, ss. 522, 523.

Dahası, üst düzeydeki yolsuzluk hala devam etse de Saakaşvili yönetimi alt seviyedeki yolsuzluğu ciddi oranda azaltmıştır.⁵⁸ Açıklamak gerekirse, bugün ihalelerde Saakaşvili'nin yakınlarına önemli sektörlerde ve pozisyonlarda iş imkânı tanındığı ve kamu ihale kanunları ihlal edilerek iktidara yakın kişilerin kayırıldığı öne sürülse de, rüşvetin önemli ölçüde azaldığına dikkat çekilmektedir. Rüşvete karşı etkin şekilde mücadele yürütülmesi ve tandaşların günlük hayatını kolaylaştırdığından halkın takdirini toplamaktadır. Saakaşvili geldikten sonra Şevardnadze döneminde rüşvet alabilmek için trafik polisinin sürücüleri olur olmaz durdurması ya da mal alıp satarken tapu memurlarına rüşvet verme zorunluluğu gibi uygulamaların son bulması toplumun geniş kesimlerinin Saakaşvili'yi desteklemesine neden olmuştur.⁵⁹ Gerçekten de yolsuzluğun ve rüşvetin sisteme kök saldığı ve yakın zamana kadar nerdeyse normal karşılandığı bir ülkede bu sorunların ciddi şekilde azaltılması ve artık 'anormal' bir olgu olarak görülmeye başlanması Gürcü liderin önemli bir başarısıdır.

2010 yerel seçimlerinde de Saakaşvili va tandaşın korkusu ile memnuniyetini bir arada kullanarak seçmenin çoğunlukla kendisini desteklemesini sağlamıştır. Seçimlerden önce iktidar partisi üyeleri ev ev dolaşarak seçimlerde vatandaşların hangi partiye oy vereceklerini öğrenmeye çalışmıştır. Daha sonra da parti üyeleri oy kullanılan merkezlere gidip ellerindeki listelerde daha önce Milli harekete oy verecek kişilerin oy merkezine gelip gelmediklerini kontrol etmişlerdir.⁶⁰ Bu yolla iktidarın seçmen üzerinde baskı kurarak oylarını arttırmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Saakaşvili sayesinde daha rahat bir hayat sürmeye başlayan vatandaşlar, memnuniyetleri nedeniyle ve kazandıklarını kaybetmemek için seçimlerde iktidar partisine oy vermişlerdir.

Saakaşvili'nin Gürcü toplumda muhalefete göre neden daha fazla destek bulduğunu bu şekilde ortaya koyduktan sonra, neden hala Batı dünyası tarafından da desteklendiğini açıklamak gerekir. Gül Devrimi sonrasında Bush yönetimi Saakaşvili'ye A.B.D.'nin 'demokrasi yayma' politikalarının nasıl başarıya ulaştığını gösteren bir kapak yıldızı olarak yaklaşmıştır. Bush Mayıs 2005'de Gürcistan'a gitmiş ve burada yaptığı konuşmada Gürcistan'ı 'tüm ülkelerdeki demokrasi hareketleri tarafından örnek alınması gereken bir model' olarak nitelendirmiştir.⁶¹ Amerika tarafından daha önce Gürcü sivil toplumuna yapılan mali yardımlar hükümete kaydırılmıştır ve bu yardımlar Saakaşvili'nin otoriter yüzü açığa çıktıktan sonra da devam ettirilmiştir.⁶² Saakaşvili Kasım 2007'de göstericileri dağıtmak için güç kullandığında ve medyayı susturduğunda bile Washington açık ve sert eleştirilerden kaçınmıştır.

⁵⁸ David .Chipashvili, "After the Rose Revolution - Trends of Economic Development and Its Impact on Georgia", *CEE Bankwatch Network*, Mart 2007, s. 6.

⁵⁹ Julia Tsepliaeva, "Georgia: Roses and Thorns", *Merrill Lynch*, 26 Şubat 2008, s. 3; Devi Khechinashvili, *Georgia After the Rose Revolution: An Opportunity Lost?*, (Washington: Center for International Private Enterprise), 31 Ekim 2005, s. 2

⁶⁰ Makalenin yazarı 30 Mayıs 2010 Yerel Seçimlerinde AGİT seçim gözlemcisi olarak görev yapmıştır.

⁶¹ Arthur Bonner, "Georgian Losses And Russia's Gain", *Middle East Policy*, Cilt: 15, Sayı: 4, Kış 2008, s. 84.

⁶² A.g.e.

2008 Güney Osetya Savaşı Batı dünyasında Saakaşvili'ye yönelik şüpheleri arttırmıştır. Savaşa giden süreçte Rusya'nın ayrılıkçı bölge halkına pasaport dağıttığı, bölgede askeri yığınak yaptığı ve Osetya sınırındaki Gürcü topraklarının saldırıya maruz kaldığı Gürcü yönetimi tarafından dile getirilse de, Saakaşvili'nin krizi iyi yönetemeyip ülkeyi kaybedeceği belli olan bir savaşa soktuğu görüşü hâkim olmuştur. Bu durumda Saakaşvili'nin sabırsız ve meydan okuyan tavırları nedeniyle ülke ve bölge istikrarı için uygun bir lider olmadığı tartışılmaya başlanmıştır. Bu ortamda Batılı devletlerin Gürcü lidere tavrı değişmiştir. Bu yeni tavır göstergesi olarak Saakaşvili önemli uluslararası zirvelere çağrılmamaya başlanmış, Batılı devlet adamları bu ülkeye olan ziyaretlerini azaltmışlardır.⁶³

Ancak, aşağıda da anlatılacağı gibi, bu durum hem fazla uzun sürmemiştir, hem de görüşmelerin azalması Batı'nın Gürcistan ve Saakaşvili'ye desteğini tamamen kestiği anlamına gelmez. Aslında, Güney Osetya Savaşı sonrasında Avrupa ve özellikle ABD Saakaşvili'yi değişik şekillerde desteklemeye devam etmişlerdir. Batılı devletler Rusya'nın tavrını sert şekilde kınamış, Avrupa Birliği Dönem Başkanı Fransa ateşkes anlaşmasının imzalanmasına ön ayak olmuş ve düzenlenen bağış konferansında AB ve ABD Gürcistan'a 4,5 milyar tutarında yardım yapma sözü vermişlerdir.⁶⁴ Ocak 2009'da Gürcistan ve A.B.D. arasında Stratejik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma uyarınca iki ülke savunma ve güvenlik, ekonomi, enerji güvenliği ve demokratikleşme konularındaki işbirliğini geliştireceklerini açıklamışlardır. Ayrıca A.B.D.'nin Gürcistan'a mali yardımı 1992–2008 yılları arasında toplam 2,1 milyar dolarken, bu yardım 2009 yılında 312 milyon dolara ulaşmıştır. 2010 yılındaki yardımın ise 321 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.⁶⁵

A.B.D.'nin Saakaşvili'ye desteklemeye devam etmesinde Washington'un Rusya'ya karşı bu lideri güçlü tutmaya çalışmak istemesi etkili olmuştur. Ayrıca, Saakaşvili Batılı devletlere karşı nasıl tutum takınacağı ve istikrarı sağlamada ne derece başarılı olacağı bilinmeyen muhalefete yeğ tutulmuştur.

A.B.D. ve diğer batılı devletlerin Saakaşvili'yi desteklemeye devam etmesinde, milli çıkarlar dışında, Saakaşvili'nin zaman içinde muhalefete karşı daha ölçülü davranmayı öğrenmesi de etkili olmuştur. Gürcü lider işbaşına geçtikten sonra muhalefete karşı kullanılmak üzere devletin zor kapasitesini güçlendirmeye girişmiştir. Saakaşvili devlet başkanlığına geldikten sonra çeşitli devlet kurumlarını iyileştirmeye girişmiştir, ancak, en fazla güçlendirilen devlet organı polis olmuştur.⁶⁶ Gerçekleştirilen reformlar çerçevesinde, Devlet Güvenliği Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı koordinasyon problemlerinin önüne geçmek ve kaynakları daha

⁶³ Ghia Nodia, "Georgia Coming Back In From The Cold", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 22 Temmuz 2010, (http://www.rferl.org/content/Georgia_Coming_Back_In_From_The_Cold_/2106948.html?page=1&x=1#relatedInfoContainer).

⁶⁴ Ellen Barry, "West Pledges \$4.5 Billion to Rebuild Georgia", *The New York Times*, 22 Ekim 2008, (<http://www.nytimes.com/2008/10/23/world/europe/23donors.html>).

⁶⁵ Jim Nichol, "Georgia Recent Developments and U. S. Interests", *Congressional Research Service Report*, 23 Eylül 2010, ss. 6-7.

⁶⁶ "Ministry of Best Reforms Guarding Saakashvili's Regime", *The Georgian Times*, 5 Mayıs 2009, (<http://www.georgiatimes.info/en/articles/11847.html>).

verimli kullanabilmek amacıyla birleştirilmiştir.⁶⁷ Yine iktidarın kontrolündeki zor gücünü kuvvetlendirme ve itaatkâr olmasını sağlamak için, polise diğer meslek gruplarına kıyasla daha fazla maaş ödenmiştir. Devrim sonrası Gürcistan'da ortalama maaş 50-60 dolar iken, polis memurlarına 500-600 dolar verilmiştir.⁶⁸

Saakaşvili böylesine güçlendirdiği devletin zor gücünü ilk başlarda muhalefeti sindirmek için çekinmeden kullanmıştır. Ancak, Kasım 2007 olayları sırasında güç kullanmanın kendisinin Batıdaki imajını ciddi oranda zedelediğini gördüğünden ve Batı desteğini kaybetmenin kendi siyasi geleceği açısından çok tehlikeli olacağını bildiğinden daha sonraki muhalefet gösterilerinde güç kullanmaktan sakınmıştır. Daha uzlaşmacı bir politika izlemiş ve muhalefetin bazı taleplerini kabul ederek sorunu çözmek yoluna gitmiştir. Bu yeni tavrıyla Saakaşvili Batı'da puan kazanıp desteğini sağlamlaştırırken, orantısız güç kullanarak Amerika ve AB ülkelerinin desteğini kaybedeceği yönündeki beklentileri boşa çıkarmıştır.⁶⁹

Muhalefetin Güney Osetya yenilgisinden sonra Rusya ile yakınlaştığı ve Saakaşvili'nin hala Batı yanlısı imajına sıkı sıkıya bağlı kaldığı göz önüne alındığında, Batının neden hala Saakaşvili'yi desteklemekte olduğu daha kolay anlaşılabilir. Yenilgi sonrası dönemde Saakaşvili'nin en büyük başarısı 2008 Güney Osetya Savaşı'nı uluslararası arenada kendi lehine çevirebilmiş olmasıdır. Saakaşvili kendisinin eleştirilmesinin Rusya'nın bölgedeki çıkarlarına hizmet edeceğini vurgulayarak Batı'nın otoriter yönetim tarzına bakmaksızın kendisini desteklemesini sağlamıştır.⁷⁰

SONUÇ

Saakaşvili Şevardnadze'yi devirip iktidara geçtiğinde ülkesiyle ilgili büyük hırsları vardı. Gürcistan'da birçok şeyi kökünden değiştirmeyi hedefleyen Gürcü lider, dış politikada da ateşli Batı yanlısı tavrıyla dikkat çekiyordu.

Ancak Saakaşvili'nin göz ardı ettiği çok önemli bir nokta vardı. Batı yanlısı tavrını her fırsatta hiç sakınmadan gözler önüne sermesi Rusya'yı oldukça rahatsız ediyor ve Gürcistan'ın bu ülke ile ilişkileri git gide daha da çıkmaza sürükleniyordu. Güney Osetya ve Abhazya gibi ayrılıkçı bölgelerde merkezi otoriteyi tekrar tahsis ederek ülkesinin toprak bütünlüğünü sağlamayı hedefleyen Gürcü lider, bir yandan da NATO üyeliğini ülkenin bir numaralı dış politika önceliği olarak ilan ediyordu. Ancak, Abhazya ve Güney Osetya'daki ayrılıkçı güçlere verdiği destek ile hem Gürcistan'ı zayıflatmaya hem de bölgedeki nüfuzunu korumaya çalışan Rusya, Saakaşvili NATO'ya yaklaştıkça ayrılıkçı bölgeleri Gürcistan'dan tamamen koparmak için verdiği desteği artırıyordu.

⁶⁷ "Reforms at the Ministry of the Internal Affairs", Gürcistan İçişleri Bakanlığı Web Sitesi, (<http://www.police.ge/en/Reforms.aspx>).

⁶⁸ Avtandil Kavtoradze, "Police Regime in Georgia and Georgians in Russia", *Strategic Culture Foundation*, 20 Ağustos 2008, (<http://en.fondsk.ru/article.php?id=1566>).

⁶⁹ Yazarın Chia Nodia ile Mülakatı, Tiflis, 22 Haziran 2009.

⁷⁰ Molly Corso & Temo Bardzımashvili, "Still Here", *Transitions Online*, 10 Ağustos 2009, (<http://www.tol.org/client/article/20753-still-here.html>).

Saakaşvili'nin sözünü esirgemeyen fevri tavrı, güçlenmesiyle birlikte eski Sovyet coğrafyasında Batı yanlısı yönetimlere gözdağı vermek isteyen Moskova'ya beklediği fırsatı sundu. Rus ordusu Gürcü kuvvetlerini Güney Osetya'dan kısa zamanda çıkartıp Gürcistan içlerine ilerlediğinde, Rusya bölgede kendisinden bağımsız hareket etmeye çalışan yönetimlere vermek isteği dersi vermiş oluyordu.

Krizi iyi yönetemeyerek fevri tavrıyla ülkesini kaybedeceği baştan belli olan bir savaşa sürüklemekle suçlanan Saakaşvili, yenilginin ardından kendini çok zor bir durum içinde buldu. Savaş nedeniyle halkın Saakaşvili'ye duyduğu kızgınlıktan faydalanan Gürcü muhalefeti, yenilginin ardından saldırıya geçti. Gül Devrimi sırasında Şevardnadze'yi devirmek için kullanılan taktikler bu sefer Gül Devrimi'nin liderine karşı kullanılıyordu. Muhalefet daha önce olduğu gibi birlikte hareket ediyordu, halkın da katılımıyla düzenledikleri gösterilerle Saakaşvili'yi istifaya çağırıyordu.

Ancak Saakaşvili'nin Gürcistan'ı Şevardnadze'nin Gürcistan'ından oldukça farklılaşmıştı. Saakaşvili halk memnuniyeti ve baskının mükemmel karışımıyla iktidarını sağlamıştı. Güney Osetya yenilgisi her ne kadar ülkenin toprak bütünlüğü ve ekonomisine ciddi bir darbe vurduysa da, halk Saakaşvili zamanında düzelen hayat standartlarını da göz ardı etmiyordu. Devrimden sonra rüşvetin ciddi oranda azalması, maaşların artması ve elektrik kesintilerinin bitmesi gibi gelişmeler halkın Saakaşvili'ye desteğini sürdürmesini sağlamıştı. Genel seçim havasında geçen yerel seçim kampanyası süresince Saakaşvili devletin kaynaklarını etkili bir şekilde partisinin başarısı için kullandı. Her yerde yükselen yeni binalar, iyileştirilen karayolları, devlet kademesinde iş imkânları vatanında iktidar partisine oy vermeye sevk ediyordu.

Tüm bunların karşısında muhalefetin Rusya ile yakınlaşması halkın kendilerinden şüphe duymasına neden oluyor, bir zamanlar Saakaşvili'nin yanında yer alanların muhalefet safına geçmeleri çıkar kaygısına bağlanıyor, aylar süren Saakaşvili karşıtı gösteriler meydanları tıkayıp halkın günlük hayatını zorlaştırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Ayrıca Saakaşvili, değişik enstrümanlar yoluyla yönetimine duyulan memnuniyetsizliğin dile getirilmesini engelliyordu, medyayı kontrol etmede oldukça başarılıydı ve protestocuları gereğinde güç kullanarak dağıtabiliyordu. Tüm bu nedenlerle Saakaşvili karşıtı hareketler hiçbir zaman Şevardnadze dönemindeki gibi etkinlik kazanamadı.

Baskıcı yönetim tarzı ve ülkesini ve bölgeyi istikrarsızlığa sürükleyen adımları nedeniyle Saakaşvili'yi eleştiren Batı dünyası da, zaman içinde onu her şeye rağmen desteklemeye devam ettiler. Öncelikle, hayal kırıklığına rağmen Batı yanlısı tavrını koruyan Saakaşvili, Rusya'ya yanaşan muhalefet karşısında çok daha mantıklı bir seçim olarak yükseliyordu. Muhalefetin Rusya'ya yaklaşmasıyla Saakaşvili Güney Osetya yenilgisini kendi lehine çevirmeye başladı. Gürcü lider, kendisine yapılan eleştirilerin Rusya'nın ve Rusya'ya yaklaşan muhalefetin ekmeğine yağ süreceğini vurguluyordu. Ayrıca, başlarda göstericilere güç kullanmak gibi adımlarla Batı'nın tepkisini çeken Saakaşvili, zamanla elindeki gücü daha akıllıca kullanmayı öğrendi. Daha sonraki muhalefet gösterilerinde Gürcü liderin

güç kullanmaktan kaçınıp, muhalefetin kimi taleplerini kabul etmesi bu yeni akılcı tavrın bir göstergesi oldu.

Kısacası, her ne kadar başlarda Güney Osetya yenilgisi ile güç durum da kalsa da, Saakaşvili zamanla iç ve dış dinamikleri kendi lehine çevirmenin yolunu buldu ve iktidarını giderek sağlamlaştırdı.

KAYNAKÇA

- Anjapariodze, Zaal, "Georgian Media Mogul Forced out of Business", *Eurasia Daily Monitor*, 15 Ekim 2004, (http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=27000).
- Barry, Ellen, "West Pledges \$4.5 Billion to Rebuild Georgia", *The New York Times*, 22 Ekim 2008, (<http://www.nytimes.com/2008/10/23/world/europe/23donors.html>).
- Bonner, Arthur, "Georgian Losses and Russia's Gain", *Middle East Policy*, Cilt: 15, Sayı: 4, Kış 2008.
- Broers Laurence, "After the 'Revolution': Civil Society and the Challenges of Consolidating Democracy in Georgia", *Central Asian Survey*, Cilt: 24, Sayı: 3, Eylül 2005.
- Chedia, Beka, "Georgia: Devalued Public Capital and the Third Sector at the Crossroads", *Central Asia and the Caucasus*, Sayı: 50, 2008, (<http://www.cac.org/journal/2008-02-eng/08.shtml>).
- Chipashvili, David, "After the Rose Revolution - Trends of Economic Development and Its Impact on Georgia", *CEE Bankwatch Network*, Mart 2007.
- Corso, Molly, "Georgia: Protesters Pledge Continuous Demonstrations", *Eurasianet*, 2 Kasım 2007, (www.eurasianet.org/departments/insight/.../eav110207.shtml).
- Corso, Molly, "Georgia: Opposition Takes on Saakashvili in Tbilisi", *Eurasianet*, 23 Eylül 2008, (<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav092308a.shtml>).
- Corso, Molly, "Rose Revolution Leader Joins Opposition, Establishes New Party", *Eurasianet*, 26 Kasım 2008, (<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav112608.shtml>).
- Corso, Molly & Bardzimashvili, Temo, "Still Here", *Transitions Online*, 10 Ağustos 2009, (<http://www.tol.org/client/article/20753-still-here.html>).
- Devi Khechinashvili, *Georgia After the Rose Revolution: An Opportunity Lost?*, (Washington: Center for International Private Enterprise), 31 Ekim 2005.
- Dolidze, Anna, "Inside Crack: Crisis in Georgia", *National Interest*, 7 Kasım 2007, (www.nationalinterest.org/Article.aspx?id=16066).
- Fairbanks, Charles H., "Georgia's Rose Revolution", *Journal of Democracy*, Cilt: 15, Sayı: 2, Nisan 2004.
- Fuller, Elizabeth, "Zviad Gamsakhurdia Proposes Abolition of Adzhar Autonomy", *Report on the USSR*, Cilt: 2, Sayı: 48, 1990.
- Fuller, Elizabeth, "One Year After Reelection, Georgian President Faces Multiple Challenges", *Radio Free Europe Radio Liberty*, 4 Ocak 2009, (<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp010409.shtml>).

- Goodman, Melvin A., *The Wars of Eduard Shevardnadze* (Londra: C. Hurst and Co. Publishers, 1997).
- Human Rights Watch, "Crossing the Line: Georgia's Violent Dispersal of Protestors and Raid on Imedi Television", *HRW Report*, Cilt: 19, Sayı: 8, Aralık 2007.
- Jones, Stephen F., "The Rose Revolution: A Revolution without Revolutionaries?", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt: 19, Sayı: 1, Mart 2006.
- Jones, Stephen F., "Democracy from Below? Interest Groups in Georgian Society", *Slavic Review*, Cilt: 59, Sayı: 1, Bahar 2000.
- International Crisis Group (ICG), "Georgia: Sliding towards Authoritarianism?," *International Crisis Group Europe Report*, Sayı: 189, 19 Aralık 2007.
- International Crisis Group (ICG), "Georgia: Avoiding War in South Ossetia", *Europe Report*, Sayı: 159, 26 Kasım 2004.
- International Crisis Group (ICG), "Georgia's South Ossetia Conflict: Make Haste Slowly", *Europe Report*, Sayı: 183, 7 Haziran 2007.
- International Crisis Group (ICG), "Russia vs Georgia: The Fallout", *Europe Report*, Sayı: 195, 22 Ağustos 2008.
- International Crisis Group (ICG), "Georgia: The Risks of Winter", *Europe Briefing*, Sayı: 51, 26 Kasım 2008.
- Jawad, Pamela, "Diversity, Conflict, and State Failure: Chances and Challenges for Democratic Consolidation in Georgia after the Rose Revolution", *Cornell University Peace Studies Program Occasional Paper*, Cilt: 30, Sayı: 3, Aralık 2006.
- Jones, Stephen F., "Clash in the Caucasus: Georgia, Russia, and the Fate of South Ossetia", *Origins*, Cilt: 2, Sayı: 2, Kasım 2008, <http://ehistory.osu.edu/osu/origins/print.Cfm?articleid=20>.
- Kakabadze, Irakli Z., "Inside the Revolution of Roses", *The Institute of Multi-Track Diplomacy Occasional Paper*, Sayı: 15, Mart 2005.
- Kavtoradze, Avtandil, "Police Regime in Georgia and Georgians in Russia", *Strategic Culture Foundation*, 20 Ağustos 2008 (<http://en.fondsk.ru/article.php?id=1566>).
- Lanskoy, Miriam & Areshidze, Giorgi, "Georgia's Year of Turmoil", *Journal of Democracy*, Cilt: 19, Sayı: 4, Ekim 2008.
- Lomsadze, Giorgi, "Georgia: Another Saakashvili Friend Turns Foe", *Eurasia Insight*, 26 Kasım 2008, (www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav122608.shtml).
- Lynch, Dov, "Why Georgia Matters?", *Chaillot Papers*, Sayı: 86, Şubat 2006.

- Muskhelishvili, Marina & Akhvlediani, Anna, "Democratization against the Background of Economic Transformation", Democratization in Georgia: Economic Transformation and Social Security, *International Institute for Democracy and Electoral Assistance Discussion Paper*, Sayı: 8, Mayıs 2003.
- Muskhelishvili, Marina & Jorjoliani Gia, "Georgia's Ongoing Struggle for a Better Future Continued: Democracy Promotion through Civil Society Development", *Democratization*, Cilt: 16, Sayı:4, Ağustos 2009.
- Nichol, Jim, "Georgia Recent Developments and U.S. Interests", *Congressional Research Service Report*, 23 Eylül 2010.
- Nodia, Ghia, "Georgia Coming Back In From The Cold", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 22 Temmuz 2010, (http://www.rferl.org/content/Georgia_Coming_Back_In_From_The_Cold_/2106948.html?page=1&x=1#relatedInfoContainer).
- Nodia, Ghia (Ilia Chavchavadze Devlet Üniversitesi Kafkasya Çalışmaları Merkezi Direktörü ve Eski Milli Eğitim Bakanı) İle Yapılan Mülakat, Tiflis, 22 Haziran 2009.
- Pavel, K. Baev, "Civil Wars in Georgia: Corruption Breeds Violence", Jan Koehler and Christoph Zürcher (Der.), *Potentials of Disorder*, (Manchester: Manchester University Press, 2003).
- Puppo, Lili Di, "Out in the Street, Out of Power", *Transitions Online*, 10 Kasım 2008, (<http://www.tol.cz/look/TOL/article.tpl?IdLanguage=1&IdPublication=4&NrIssue=294&NrSection=4&NrArticle=20189>).
- Sindelar, Daisy, "Is the Bloom off the Rose in Georgia?", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 23 Kasım 2008, (<http://www.eurasianet.org/departments/Insight/Articles/pp112308>).
- Toft, Monica D., "Multinationality, Regions and State-Building: the Failed Transition in Georgia", *The Regional and Federal Studies*, Cilt: 13, Sayı: 3, 2001.
- Tsepliaeva, Julia, "Georgia: Roses and Thorns", *Merrill Lynch*, 26 Şubat 2008.
- Wennmann, Achim, "Renewed Armed Conflict in Georgia? Options for Peace Policy in a New Phase of Conflict Resolution", *Program for the Study of International Organizations Occasional Paper*, Sayı: 3, 2006.
- Wertsch, James V., "Georgia as a Laboratory for Democracy", *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, Cilt: 13, Sayı: 4, Sonbahar 2005.
- World Bank, 2009 *Georgia Brief*, (<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/CAEXT/GEORGIAEXTN/0,,menuPK:301755~pagePK:141132~piPK:141107~theSitePK:301746,00.html>).
- Zürcher, Christoph, "Georgia's Time of Troubles", Bruno Coppieters & Robert Legvold (Der.), *Statehood and Security: Georgia after the Rose Revolution*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2005).

- Zverev, Alexei, "Ethnic Conflicts in the Caucasus 1988-1994", Bruno Coppieters (Der.), *Contested Borders in the Caucasus*, (Brussels: VUB Press, 1996).
- "13 Parties Agree to Jointly Organize Protest Rallies", *Civil Georgia*, 27 Mart 2009, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=20625>).
- "508 People Injured in Unrests – Ministry", *Civil Georgia*, 8 Kasım 2005, ([http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16237&search=508 People Injured in Unrests – Ministry](http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16237&search=508+People+Injured+in+Unrests+-+Ministry)).
- "Conflict Regions", *BBC Georgia Country Profile*, (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3261059.stm>).
- "Emergency Rule in Georgia: News Coverage Curtailed", *Civil Georgia*, 8 Kasım 2007, ([http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16239&search=EmergencyRule in Georgia News Coverage Curtailed](http://www.civil.ge/eng/article.php?id=16239&search=EmergencyRule+in+Georgia+News+Coverage+Curtailed)).
- "End of Street Protests for Now", *Civil Georgia*, 27 Temmuz 2010, (<http://www.civil.ge/eng/article.php?id=21294&search=protest>).
- "Georgian Parliament Approves Controversial Constitutional Amendment", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 15 Ekim 2010, ([http://www.rferl.org/content/Georgian Parliament Approves Controversial Constitutional Amendment/2191769.html](http://www.rferl.org/content/Georgian_Parliament_Approves_Controversial_Constitutional_Amendment/2191769.html)).
- "I would call Saakashvili Insane", *Spiegel*, 14 Mayıs 2009, (<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,624807,00.html>).
- "Ministry of Best Reforms Guarding Saakashvili's Regime", *The Georgian Times*, 5 Mayıs 2009, (<http://www.georgiatimes.info/en/articles/11847.html>).
- "More Georgian Opposition Leaders Visit Russia", *Radio Free Europe/Radio Liberty*, 23 Nisan 2010, (http://www.rferl.org/content/More_Georgian_Opposition_Leaders_Visit_Russia/2022663.html).
- "Reforms at the Ministry of the Internal Affairs", Gürcistan İçişleri Bakanlığı Web Sitesi, (<http://www.police.ge/en/Reforms.aspx>).
- "Rustavi 2 TV Changes Hands", *Civil Georgia*, 20 Kasım 2006, ([http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14127&Search=Rustavi 2 TV Changes Hands](http://www.civil.ge/eng/article.php?id=14127&Search=Rustavi+2+TV+Changes+Hands)).
- "Saakashvili a Political Corpse", *BBC*, 2 Eylül 2008, (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7594860.stm>).
- "Saakashvili Pledges More Democratic Reforms", *Civil Georgia*, 21 Temmuz 2009, ([http://www.civil.ge/eng/article.php?id=21262&search=Saakashvili %20Pledges %20More %20Democratic %20Reforms](http://www.civil.ge/eng/article.php?id=21262&search=Saakashvili%20Pledges%20More%20Democratic%20Reforms)).
- "Saakashvili's Party Sweeps Georgia Local Elections", *Georgian Daily*, 2 Haziran 2010, ([http://georgiandaily.com/index.php?option=com_content&task=view &id=18803&Itemid=68](http://georgiandaily.com/index.php?option=com_content&task=view&id=18803&Itemid=68)).